

Linn Eilertsen
12.10.2023

Tilleggsnotat – vurdering av naturmangfoldet i området for planlagt utbygging i Helldalstoppen, Bergen kommune

Bakgrunn

I forbindelse med planer om utbygging i Helldalstoppen i Bergen kommune er det utarbeidet en naturmangfoldrapport (Mong 2022) som Bergen kommune vurderer må oppdateres og suppleres. Biota Naturkompetanse AS er bedt av oppdragsgiver Bono Bolig AS om å utarbeide et tilleggsnotat for å supplere naturmangfoldrapporten.

Notatet er basert på eksisterende informasjon, dvs. tilgjengelige data i nasjonale databaser som Naturbase og Artskart, i tillegg til beskrivelser og funn i naturmangfoldrapporten fra Mong (2022). For informasjon om tiltaksplaner henviser vi til plandokument. Tilleggsnotatet er ment å supplere rapporten til Mong (2022) og er derfor ikke å regne som en fullstendig ny naturmangfoldrapport etter Bergen kommune sin egen veileder.

Vårt notat tar utgangspunkt i gjeldende metodikk for verdi og konsekvensvurdering av naturmangfold, dvs. Miljødirektoratets veileder for konsekvensvurderinger av miljø og klima (M-1941). I M-1941 er det oppgitt fem registreringskategorier for naturmangfold: *Verneområder, naturtyper, arter med økologiske funksjonsområder, landskapsøkologiske sammenhenger og geologisk mangfold*.

Det er ikke registrert verneområder eller områder med geologisk mangfold i eller i nærheten av planområdet. Planområdet er lite og omringet av barrierer på alle sider i form av boliger og veg. Landskapsøkologiske sammenhenger vurderes etter M-1941 vanligvis for større prosjekter der man identifiserer strukturer, areal og landskapselementer som har en viktig funksjon som forflytningskorridor for arter. Landskapsøkologiske sammenhenger kan forveksles med blå-/grønnstruktur. Blå-/grønnstruktur er ofte relevant i kommunens arealplanlegging, men inngår ikke i en verddivurdering av naturmangfold og hører inn under fagtemaet friluftsliv (jf. M-1941).

Notatet omtaler derfor kun registreringskategoriene som vurderes som relevante for denne saken: *Naturtyper og arter*.

Kunnskapsgrunnlaget

Naturtyper

Planområdet består av en bratt og skogkledt li mellom eksisterende bebyggelse. Det er ikke avgrenset naturtyper fra før i planområdet etter DN-håndbok 13 i nasjonale databaser og det ble ikke registrert nye naturtyper av Mong (2022) som var på befaring i planområdet den 16. mai 2022.

Planområdet ble ikke naturtypekartlagt etter instruks fra MD (Miljødirektoratet 2023), der et kartleggingsområde må meldes inn til Miljødirektoratet før kartlegging kan utføres med nettbrett i NiNApp. Ifølge Mong (2022) består planområdet av blåbærskog, åpen grunnlendt lyngmark og åpne bergflater.

Bjørk er dominerende treslag, i tillegg finnes rogn og furu, ingen edelløvtrær (jf. Mong 2022). Foto fra området i rapporten støtter beskrivelsen av vegetasjonen i planområdet, i tillegg kommer det tydelig fram på flyfoto (**Figur 1**) at planområdet er dekket av løvskog.

Figur 1. Flyfoto som viser at det meste av planområdet har skogdekke, med unntak av noen åpne bergflater i midtre del. Det kommer også tydelig fram av flyfoto at det er dominans av løvskog, trolig bjørk som dokumentert i Mong (2022).

På flyfoto fra 1949 var det mindre skogdekke i planområdet, på denne tiden var nok deler av planområdet i bruk til utmarksbeite. Basert på eksisterende informasjon er det ikke grunnlag for å avgrense naturtyper etter MDs instruks i planområdet.

Arter og arters økologiske funksjonsområder

Mong (2022) beskriver vegetasjonen og ulike vanlige arter av karplanter, moser og lav. Det ble ikke funnet arter med nasjonal forvaltningsinteresse den 16. mai 2022, dvs. rødlistearter, ansvarsarter eller fremmede arter.

Når det gjelder andre organismegrupper er det en god del informasjon om fuglearter i nærområdet. Mong (2022) har i sin rapport henvist til et søk i Artsdatabankens Artskart som har gitt en liste på 9 rødlistearter, uten at det er oppgitt i hvor stor radius registreringene er hentet fra. I M-1941 skal det avgrenses et influensområde før man lister opp relevante funn.

I en sak som omhandler utbygging i et nokså urbant område vil det stort sett være tilstrekkelig å vurdere et influensområde på 100-200 meter fra planområdet. Arter som er sårbare for forstyrrelser i hekkeperioden vil normalt ikke være aktuelle å utrede i et område som er påvirket av støy og forstyrrelser fra før. I områder med færre tekniske inngrep og med lite trafikk/støy kan vurdert influensområde være opp til 1000 meter fra planområdet.

I denne saken er det vurdert som tilstrekkelig å innhente artsdata fra en radius på 200 meter og i det influensområdet er det registrert seks rødlistede fuglearter (**Tabell 1**), litt færre enn det som er opplyst i Mong (2022). Dette betyr ikke de tre andre rødlisteartene som er nevnt (hønsenhauk, gråmåke og stær) ikke kan streife gjennom planområdet. Men det betyr kun de seks artene i **Tabell 1** vurderes å ha tilhold så nær planområdet at de kan bli påvirket av tiltaket.

I tillegg er det i Artskart avgrenset et stort funksjonsområde for tårnseiler (NT, nært truet jf. Artsdatabanken 2021) på store deler av Helldalsåta.

Tabell 1. Arter av forvaltningsinteresse i en 200 meters radius fra planområdet, hentet fra Artskart. Rødlistestatus etter Artsdatabanken 2021.

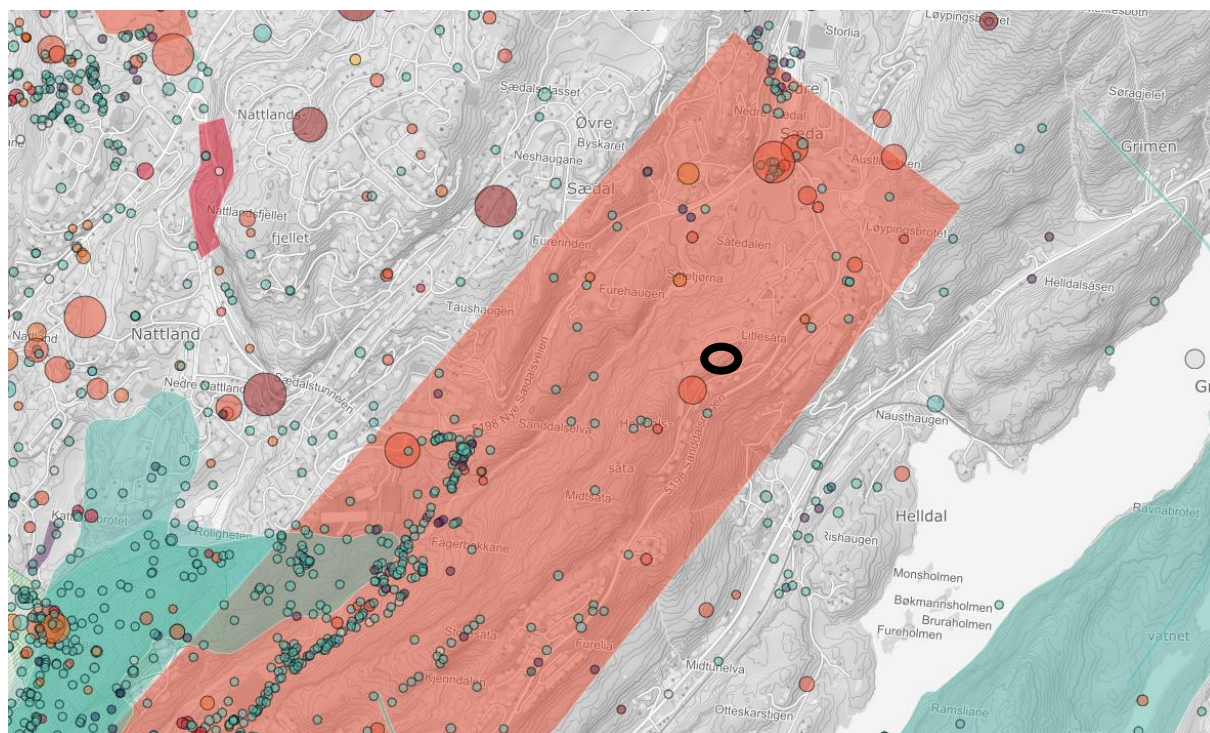
Art	Status	Beskrivelse	Reg.dato
Grønnefink	Sårbar (VU)		2/5/2012
Granmeis	Sårbar (VU)	Stasjonær	3/2/2019
Fiskemåke	Sårbar (VU)	Forflytning	5/16/2020
Gulspurv	Sårbar (VU)	Mulig hekking	4/17/2016
Tårnseiler	Nær truet (NT)	Næringssøkende	6/3/2023
Gråspurv	Nær truet (NT)	Mulig hekking	5/20/2022

Hvem som helst kan legge inn arter og avgrense funksjonsområder for arter i Artsobservasjoner, som blir overført direkte til Artskart uten krav til kvalitetssikring eller validering. Det stilles ikke krav til fagkompetanse for å legge inn artsdata, dette innebærer at artsdata i de nasjonale databasene må kvalitetssikres ved utarbeidelse av naturmangfoldrapporter eller lignende utredninger.

I vurderingen av arter og deres økologiske funksjonsområder må man ha kompetanse om de enkelte artenes økologi og deres krav til habitat. Veileder M-1941 henviser til Framstad mfl. (2018) for vurdering av økologiske funksjonsområder. For å avklare om avgrensning av økologiske funksjonsområder er aktuelt, kan det skilles etter om artene er lokalt vanlige eller uvanlige, om de har stor eller liten geografisk utbredelse, og om de har vide eller snevre habitatkrav. Vidt utbredte arter med store bestander og vide habitatkrav er lite aktuelle for avgrensning av økologiske funksjonsområder (Framstad mfl. 2018).

Mange av fugleartene som er på rødlisten er vanlige arter med vide habitatkrav som trues av klimaendringer eller redusert næringstilgang, og ikke nødvendigvis arealbruksendringer. Tårnseiler er en vanlig art i Norge, men er vurdert å ha en bestandsnedgang på grunn av antatt manglende hekkeplasser (hule trær og hulrom i bygninger), samt redusert forekomst av flygende insekter

(Stokke mfl. 2021a). Funksjonsområdet for tårnseiler som er avgrenset på Helldalsåta er altfor stort til å være en konkret hekkeplass. For tårnseiler og andre arter som lever av flyvende insekter (for eksempel taksvale og sandvale) vil ikke Helldalsåta utpeke seg som et spesielt viktig jaktområde i forhold til andre områder. Vår vurdering er at det ikke er faglig riktig å avgrense et funksjonsområde for tårnseiler i det aktuelle planområdet og at funksjonsområdet som ligger inne i Artskart burde kvalitetssikres av ornitolog med utgangspunkt i kriteriene i Framstad mfl. (2018).

Figur 2. Utklipp fra Artskart som viser artsinformasjon i nærområdet til Helldalstoppen. Den store røde polygonen er et avgrenset funksjonsområde for tårnseiler (NT). Røde punkter er kartfestede funn av rødlistearter, grønne punkter og polygon er funn av vanlige arter. Planområdet er grovt plassert med svart omriss.

Av de andre artene som er registrert i området er gråspurv (NT) og gulspurv (VU) registrert som mulig hekkende (**Tabell 1**). Gulspurv hekker i jordbruks- og kulturlandskap over det meste av landet (Stokke mfl. 2021b). Arten er i hekketiden knyttet til kantsoner og områder med småskala, vekslende åpen mark for fødesøk, og tett vegetasjon for hekking og skjul. Arten påvirkes av habitatendringer i kulturlandskapet som følge av endrede driftsformer i landbruket. Gråspurv (NT) hekker i Norge over det meste av landet hvor det er bebyggelse og lager gjerne reir i naturlige sprekker og hull i eller ved hus. Den er rødlistevurdert på grunn av bestandsnedgang som blant annet kan skyldes at redusert forekomst av insekter i hekkesesongen (for eksempel forårsaket av pesticider) kan påvirke ungenes overlevelse (Billerman et al. 2020).

Både gulspurv og gråspurv er vanlige og vidt utbredte arter som ikke trues av mangel på hekkeplasser, det vurderes derfor ikke som aktuelt å avgrense et funksjonsområde for disse artene i planområdet.

De andre rødlistede fugleartene er ikke registrert som mulig hekkende i vurdert influensområde og verken datagrunnlaget eller kunnskapen om artenes økologi og krav til habitat tilsier at planområdet har en spesiell betydning for disse artene.

Verdier

Det er ikke grunnlag for å avgrense naturtyper etter MDs instruks (M-2209) eller økologiske funksjonsområder jf. kriteriene i Framstad mfl. (2018) i planområdet basert på eksisterende informasjon.

Planområdet har likevel **noe verdi** som funksjonsområde for vanlige arter jf. verdissetingskriteriene i M-1941. Selv om det ikke er påvist spesielle naturverdier har planområdet betydning for naturmangfoldet.

Planområdet er dekket av skog som bidrar med en økosystemtjeneste i form av for eksempel karbonlagring og erosjonsbeskyttelse. Det finnes ingen standardisert metode for hvordan økosystemtjenester skal verdisettes og økosystemtjenester skal ifølge M-1941 kun tillegges vekt ved rangering av alternativ.

Vurdering av naturmangfoldlovens § 8-12

§ 8 Kunnskapsgrunnlaget

Naturmangfoldlovens § 8 sier at kunnskapsgrunnlaget knyttet til områder der det er planer om nye inngrep skal være vitenskapelig basert. Samtidig skal kunnskapen som legges til grunn for verdi- og konsekvensvurderinger være tilstrekkelig og relevant for beslutninger.

Det finnes en del informasjon om naturmangfoldet fra før, både i nasjonale databaser og i naturmangfoldrapporten til Mong (2022). Utbyggingen i planområdet vil medføre permanente arealbeslag i et naturområde med **noe verdi**. Det knyttes lite usikkerhet til kunnskapen om naturverdier.

Planen vil ha negativ påvirkning på naturmangfoldet. I en konsekvensvurdering vil påvirkningsgraden minst være *forringet*, og med noe verdi gir dette **noe konsekvens (–)** jf. metoden i M-1941. Det knyttes lite usikkerhet til kunnskapen om påvirkning da tiltaket er kjent og det er snakk om permanente arealbeslag. Når det gjelder midlertidig påvirkning (anleggsperioden) er fiskemåke på listen over følsomme fuglearter som bør tas hensyn til i hekkeperioden (Multiconsult 2018). Det er ikke kjent at fiskemåke har hekkeplass innenfor influensområdet.

§ 9 Føre-var-prinsippet

Føre-var-prinsippet gjelder for plan- eller byggesaker der kunnskap om det biologiske mangfoldet ikke er tilfredsstillende. I henhold til Naturmangfoldloven (jf. §§ 8 og 9) kan kommunen om nødvendig kreve at tiltakshaver gjennomfører undersøkelser med sikte på å forbedre kunnskapsgrunnlaget. Kunnskapskravet skal stå i rimelig forhold til sakens karakter og risikoen for at det planlagte tiltaket kan skade naturmangfoldet.

Botaniske undersøkelser er gjort i vekstsesongen i 2022. Selv om det ikke er brukt riktig metode for kartlegging av naturtyper, er de botaniske verdiene beskrevet og det vurderes som svært sannsynlig at det ikke finnes naturtyper etter MDs instruks i planområdet, eller rødlistede karplanter, moser, lav eller sopp. Det er ikke utført fugleundersøkelser i hekkesesongen, men det finnes en del informasjon fra før. Det er lite sannsynlig at planområdet er viktig som funksjonsområde for rødlistearter med spesielle livskrav.

Det vurderes å ikke være nødvendig med ny kartlegging for å kunne ta stilling til det aktuelle tiltaket, sett i forhold til kunnskapsgrunnlaget, registrerte verdier og risiko for skade. Føre-var-prinsippet kommer ikke til anvendelse.

§ 10 Økosystemtilnærming og samla belastning

Naturmangfoldloven har gjennom § 10 innført et krav om å vurdere sumvirkninger av tekniske inngrep på biologisk mangfold. Det skal vurderes om tilstanden og bestandsutviklingen til arter/naturtyper kan bli vesentlig berørt. I vurderingen av samlet belastning bør det legges vekt på om det er andre tiltak som påvirker de samme artene/naturtypene i området.

Planlagt utbygging vil ikke medføre at tilstanden og bestandsutviklingen til naturtyper eller arter blir vesentlig berørt. Men sammen med andre planlagte tiltak i kommunen vil den samlede belastningen på økosystemene og naturområder generelt øke.

§ 11 Tiltakshaver betaler

Naturmangfoldlovens § 11 pålegger tiltakshaver å bære kostnadene ved miljøforringelse. Det er tiltakshaver som dekker eventuelle kostnader for å hindre eller avgrense skader på naturmangfoldet.

Det er lite som kan avbøte permanente arealbeslag i skog. Et alternativ er å restaurere naturtyper med dårlig tilstand, men erfaringsgrunnlaget på restaurering er svært mangelfullt. Det er gjort en del restaurering av våtmark, for eksempel grøftede myrer, som har hatt god effekt.

I denne saken kan det være mer aktuelt med kompenserende tiltak, for eksempel å plante ny skog i områder som er sterkt endret.

For å sikre at tiltaket ikke får konsekvenser for eventuell hekkende fiskemåke i anleggsperioden bør man unngå sprenging i planområdet i mai-juli.

§ 12 Miljøforsvarlege teknikker

I lovens § 12 er det gitt retningslinjer om at det skal velges teknikker, driftsmetoder og lokalisering som gir det beste samfunnsmessige resultatet, der hensyn til naturmangfoldet er en viktig faktor. Anleggsfasen bør utføres så skånsomt og miljøvennlig som mulig.

Samlet vurdering av naturmangfoldet

Naturmangfoldlovens § 8-12 er vurdert. Kunnskapsgrunnlaget vurderes som tilstrekkelig i forhold til sakens karakter og risiko for skade. Føre-var prinsippet vurderes å ikke komme til anvendelse.

Tiltaket vil medføre permanente arealbeslag og ha negativ påvirkning på naturmangfoldet. Det er vurdert at tiltaket ikke vil medføre at tilstanden og bestandsutviklingen til arter eller naturtyper vil bli vesentlig berørt. Men sammen med andre planlagte tiltak i kommunen vil den samlede belastningen på økosystemene og naturområder generelt øke.

Referanser

- Billerman, S.M., Keeney, B. K., Rodewald, P. G. & Schulenberg, T. S. 2020. Birds of the World. Cornell Laboratory of Ornithology, Ithaca, NY, USA. <https://birdsoftheworld.org/bow/home>
- Stokke BG, Dale S, Jacobsen K-O, Lislevand T, Solvang R og Strøm H. 2021a. Fugler: Vurdering av tårnseiler *Apus apus* for Norge. Rødlista for arter 2021. Artsdatabanken. <https://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisterforarter/2021/4584>
- Stokke BG, Dale S, Jacobsen K-O, Lislevand T, Solvang R og Strøm H. 2021b. Fugler: Vurdering av gulspurv *Emberiza citrinella* for Norge. Rødlista for arter 2021. Artsdatabanken. <https://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisterforarter/2021/30020>
- Miljødirektoratet 2023. Kartleggingsinstruks. Kartlegging av terrestriske Naturtyper etter NiN2. Veileder M-2209, 372 sider.
- Miljødirektoratet 2021. Konsekvensutredninger for klima og miljø. Veileder M-1941. <https://www.miljodirektoratet.no/myndigheter/arealplanlegging/konsekvensutredninger/>
- Mong 2022. Naturverdivurdering av et planområde ved Helldalslia. Økologi & Bærekraft AS, rapport.
- Multiconsult 2018. Anbefalte hensynssoner for sårbare arter av fugl. Notat. Dokumentkode 10202416-RIM-RAP-0001, 6 sider + vedlegg.

Databaser og nettbaserte karttjenester

Artsdatabanken. Artskart	https://artskart.artsdatabanken.no/
Miljødirektoratet. Naturbase	http://kart.naturbase.no/
Norge i Bilder, flybilder:	https://www.norgeibilder.no/